

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitshak Itzak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

כט

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

בית אבי והיה יהוה לי לאלהים :
כב והאבן הזאת אשר שמתי
מצבה יהיה בית אלהים וכל
אשר התן לי עשר אשר עשרנו קדש :

כט א וישא יעקב רגליו וילך

ארצה

פאטערו דרווע צוריק קאמט
מע : אונד דער עוויגע מיר
אלו שוועגאטט בייא שטעהן
ווירד : (כב) זא זאלל דויער
שטיין , ווער כען איך צום
דענקטאהל ערריכטעט ,
גאטטעו הויו ויין , (איין ארט
ווא גאטט רעוידירט , אונד
אוהם געדריהנט ווירד) : אונד
אללעו וואו דוא מיר גיכוס ,

וולל איך דיר פערצעהנטען : כט (א) הירוף הוב יעקב וייגע פיסע אויף : אונד
ריוטע אין

תרגום אונקלוס

רשי

למית אבא ויהי מיטרי ויהי לי
לאלהא : (כב) באבנא תרא די שויתי
קטא סמי דאחי פלח עלת קדם וכל
די תתן לי תר מן עקרא אפרשגיה
קדמה :

כט (א) ונטל יעקב רגלוהי ואל

אמין ארס כשאמר לו קום עליה בית אל (סס ל"ה א')

כט (א) וישא יעקב רגליו ומשנתבשר בצורה טובה והוטח בשמירה בא

המטא שלא אלמד מדרכי לבן : והיה ה' לי
לאלהים * שיקול שמו עלי מתמלה ועד סוף
שלא ימנא פסול בזרעו כמו שאמר אשר דברתי
לך * והבטתה זו הבטיח לאברהם שאל להיות
לך לאלהים ולורעך אחרך (בראשית י"ז) :
(כב) והאבן הזאת * כך תפרש ו' וזו של והאבן
אס תעשה לי את אלה אף אני אעשה זאת :
והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו' * כתרגומו
אהא פלח עליה קדם ה' וכן עשה באבן
אמין ארס כשאמר לו קום עליה בית אל (סס ל"ה א')

כט (א) וישא יעקב רגליו ומשנתבשר בצורה טובה והוטח בשמירה בא

באור

והיה ה' לי לאלהים , לפי דרכי בצאורי יחי מאמר זה כולל כל הפרטים אשר מן אס
ה' ה' אלהים וגו' עד הנה , וכ"כ הרש"ס ש"ס ייעני בכל מעשי , והנה לדעתו וכן לדעת
ר"י גם זה נמשך אל התנאי , ועל פיהם תרגם כן המתרגם האשכנזי , אבל לדעת הרמב"ם
נמשך למטה אל הנדר , וענינו אס אשוב אל בית אבי אעבוד השם המיוחד בארץ הכנענית
צמקוס האבן הזאת שתהיה לי לבית אלהים ואס אבניא את המעשר : (כב) והאבן הזאת ,
ק תפרש ו' וזו של והאבן אס יעשה לי את אלה ואף אני אעשה זאת , האבן הזאת אשר
שמתי מצבה וגו' כתרגומו אהא פלח עליה קדם ה' , וכן עשה באבן אמין ארס כשאמר לו
קום עליה בית אל (לקמן ל"ה א') , מה נאמר שם ויבן יעקב מצבה וגו' ויסך עליה כסך
(סס י"ד) * (רש"י) , והיא ו' המתבשרת ב' מאמרים מתחסי הוין או הסבה , וכן ו' וזו
אל ויהי ה' שנפסוק הקודם , לדעת הרמב"ם , והנה לדעת רש"י שכל הכוונה מקודם הוא
תנאי , הם מתחסיים בשבה , ולהרמב"ם בויין : אעשרנו לך , אפריש המעשר מיינו לתת
למי שראוי לקחתו לכבוד ה' , והרש"ס פ' לך , להקריב לפסך עולה :
כט (א) וישא יעקב רגליו , משנתבשר בצורה טובה והוטח בשמירה בא לבו את
רגליו ומעשה קל ללכת * (ס"ד) , הנה כשילך ארס מדעתו אל מקום מחוק ימאחו
ידק עליו שבוט טעם את רגליו , אבל כאשר יע' מואסה מקום מבלי ארץ שם ענוס לכך רגלו
ינדק

דאן לאנד דער מארגען
 לאנדער: (ב) דא זאָהע ער
 איינען ברונגען אויף דעם
 פֿערדע, דריי העערדען
 קליינע פֿיהו לאַגען אום דען
 ברונגען הער, דען פֿאָן דעם
 זעלבען ברונגען טראַנקטע
 מאָן דיא העערדען: דער
 שטיין אָבער אויף דער
 מינדונג דען ברונגען זאָה
 גראָם: (ג) דאָרום פֿלעגטען
 זיך דאָזעלכום אַללע העער-
 דען צו פֿערוואַסעלן, זי
 וואַלצטען זאָרען דען שטיין
 פֿאָן דער מינדונג דען

אַרְצָה בְּיַקְדָּם: וַיֵּרָא וַהֲמָה
 בְּאֵר בִּשְׂדֵה וַהֲמָה שְׁלֹשָׁה
 עֲדָרֵי צֹאן רִבְעִים עָלֶיהָ כִּי מִן
 הַבָּאָר הַהִוא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים
 וְהָאֵבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבָּאָר:
 וַנֵּאסְפוּ שְׂכוֹת כָּל־הָעֲדָרִים
 וַיִּגְלְלוּ אֶת־הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר
 וַהֲשִׁקּוּ אֶת־הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת־
 הָאֵבֶן

ברונגען, טראַנקטען דאן קליינע פֿיהו: אונד בראַפֿטען דען שטיין

רש"י

תרגום אונקלוס

לבו את רגליו ונטעה קל ללכת כן מסורס
 בבר: (ב) יסקו העדרים מקיס הרועים
 את העדרו והוקרא דבר כלשון קלרה:
 (ג) ונאספו רועים היו ליחסף לפי שהיה
 האבן גדול: ונללו ונללקו ותרגומו ומגדלו
 כל לשון הוה משתל לדבר כלשון עתיד וכלשון
 עבר לפי שכל דבר ההוה תמיד כבר היה
 עתיד להיות: והשיבו תרגומו ומתיבין:
 כאס

לארעא בני טדינחא: (ב) וחזא ודא
 בידא כחקלא ותא טמן תלתא עדרי
 דצאן רביעין עליה ארי טן בירא
 ההיא טשקו עדריא ואבנא דפרא
 על פימא דבירא: (ג) ומתפנשין
 טמן כל עדריא ומגדלו ית אבנא
 טעל פימא דבירא ומשקו ית צאן
 ומתיבין ית אבנא

באור

פדק עליו רגליו נטעות אמות אמות כענין יבלות רגליו (שש' כ"ג) (ה'ע מסורנו): כע
 קדם, ארס בדכתיב ארס מקדם (סס' ו' א'), מן ארס וכתב בלק מלק מואב מהררי קדם
 (כמדבר כ"ג ז'), ועיין מ"ש בהקדמה: (ב) עדרי, מערכת האבן נקרא עדר, וכתב
 הרד"ק בארשים ארס עדר, שהיה טעמן עדרי מערכה כלבב שלם (ד"ה א' י"ב ל"ח) שפירש
 עורכי, וכן אמר בספוק למעלה ערכי עתה וכו' ולעדד כלל לב ולב (סס' ג'), פירוש אלו
 היו לערוך מלחמה כנגד איברי דוד כלל לב ולב כלומר שלא היו להם שתי לבבות כי אם
 לב שלם א דוד וכן אמר לנגד זה עדרי מערכה כלבב שלם, שה' לבם שלם א דוד עכ"ל
 רבועים עליה, סמוך לה: ושקו העדרים, מקיס הרועים את העדרים: והאבן
 גדלה על פי הבאר, שערור, והאבן אשר על פי הבאר, גדלה, והיתה גדלה שלט ושל
 ארס אם או שלט ישאבו מונה ארץ בני אדם: (ג) ונאספו שמה, ולכן בעבור שהיה
 האבן גדולה היו מגולין להתחסף שמה כל העדרים: ונללו, היו נלללים הרועים את האבן:
 והשקו, והיו מקיס: והשיבו, ומתיבין, טולם לשון כינוי הם, כי כל לשון הוה
 משתנה לדבר כלשון עתיד וכלשון עבר לפי שכל דבר ההוה תמיד כבר היה עתיד להיות:
 (רש"י)

האבן על פי הבאר למקמה :
 ויאמר להם יעקב אחי מאין
 אתם ויאמרו מחרן אנחנו :
 ויאמר להם הידעתם את לבן
 בן נחור ויאמרו ידענו : ויאמר
 להם השלום לו ויאמרו שלום
 והנה רחל בתו באה עם הצאן :
 ויאמר הן עוד היום גדול לא-

שטיין ווידער אויף דיע
 מינדונג דעו ברונגען , אן
 זיינע שטעללע : (ד) יעקב
 שפראך צו איהנען , מינע
 פריינדע ! וואו זייד איהר הער ?
 זיא אנטווארטעטן וויר זינד
 פאן חרון : (ה) יענער שפראך
 צו איהנען , קענט איהר לבן
 נחור'ן זארון ? זיא אנט-
 ווארטעטן , וויר קעננען איהן :
 (ו) ער שפראך , איזט ער בייא
 וואהלזיין ? זיא אנטווארטע-
 טען , ער איזט בייא וואהלזיין :
 דא קאמט עבען זיינע טאכ-
 טער רחל מיט דעם קליינען

ע

פיה : (ו) יעקב שפראך , נאך איזט דער טאג גראם ,

תרגום אונקלוס

רשי

אבנא על פומא הבירא לאתרה :
 (ו) ואמר להון יעקב אחי טגו אתון
 ואמרו מחרן אנחנו : (ה) ואמר להון
 הידעתון ית לבן בר נחור ואמרו
 ידענא : (ו) ואמר להון השלם ליה ואמרו שלם
 והנה רחל בתו באה עם הצאן : (ו) ואמר הן עוד היום גדול לא-

(ו) באה עם הצאן :
 חתים : ורמל באה :
 ותרגמו חתים בראשון לשון עשה והשני לשון
 עשתה : (ו) הן עוד היום גדול : לפני שאתם
 שותם

באור

(ד) והנה הן עוד היום גדול לא-
 על שהיו רוננים אם ג' עדרי לאן בלא עת האסף הקוקנה , והוא כמו מאמר מוסגר , ושיעור
 המאמר , והנה אם שלשה עדרי לאן רננים עליה (לפי שמנחה היו מאקים בלנס , אבל לפי
 שהלן שכל פי הכאר היתה גדולה , ולא היו יפולים לגולה , לכן היו כנילים להתאסף
 כלם לגולה ולהשיבה , לכן היו חלו מנתינים עליהם) ויאמר להם יעקב אחי זנו , ואין
 זה מאמר הרועים , ויעקב לא ידע זאת ושאל להם והודיעו לו כמו שכתב : (ד) אחי , כמו ש
 לא חתו מרצו (בראשית י"ט) , כי יאמר אדם לחבירו או לבכר אב"ב שאינו קרוב , אחי
 או אב"ב שלי ידעו , זה להכנס עמו בזהנה ובדברי שלום , ועיין ע"ש בפ' שיי שהיה בספר
 ילקוח את רבקה האחת (שם כ"ד כ"ט) : מאין , ענינו על שאלת מקום כמותו חנם : ולאמר
 בלא ע"ס לא יתכן כי זה הכונה על האספ, ונאמר גם ע"ס מ"ס על הוראת האספ, הן אתם מאין
 (שע"ת א"כ ד) , כ"כ הראשני : (ה) לבן בן נחור , זכר אחי אבנו ולאזכרה אנו כי נחור היה
 ידוע ובעל השם ונכבד יותר מצדו : וכן אמר לבן אלהי אנרתי ואלהי נאמי (לוקין ל"א כ"ג) :
 דענו , שותו , וכן מפורש בל"א : (ו) ויאמרו שלום , י : והנה רחל בתו באה
 עם הצאן , לפי פיסוק הטעמים שהתנה נמלת לו , יהי מאמר וסנה רחל שב על ויאמרו ,
 ולינו מספר תשח התורה , ושעורו , ויאמרו שלום , וקאה כירחל צנו בלא לפניך
 כעת עם הצאן , וכן מתורגם בל"א : באה , מלרע , והוא רוננים , וית' א , וית' א ,
 ול"א (קעמט) : (ו) הן עוד , עדיין : היום גדול , לפי שאתם שותם רוננים כסגר
 שרונים

ען איומ דיא צייט נאך ניכט
 דאן פיה זיינ צו טרויבען :
 טראנקט ראן קליינע פיה ,
 אונד געהט הין אונד וויירעט :
 (ס) זיא אנטווארטעטן , וויר
 קאנגען ניכט , ביו אללע
 העערדען זיך פערואסמעלן ,
 אונד טאן רען שטיין פאן רער
 מינרונג רען ברונגען וועג
 וועלצט : אלודען טראנקען
 וויר דאן קליינע פיה : (ט) און
 דעם ער מיט איהנען רעדטע :
 קאס רחל אן מיט דעם קליינען
 פיה איהרען פאטערן , דען
 זיא וואר אריינע שאפרון :
 (י) אלו יעקב זאה רחל דיא
 טאכטער לבנו , זיינער מוטטער ברודערן , אונד דאן קליינע פיה

עת האסף המקנה השקו הצאן
 ולכו רעו : ח ויאמרו לא נוכל
 עד אשר יאספו כל העדרים
 וגללו את האבן מעל פי הבאר
 והשקינו הצאן : ט עודנו מדבר
 עמו ורחל י באה עם הצאן
 אשר לאביה כי רעה הוא
 ויהי כאשר ראה יעקב את
 רחל בת לבן אחי אמו ואת
 צאן

תרגום אונקלוס

רשי

אותם רובים כסבור שרובים לאסוף המקנה
 הכיתה ולא ירשו עוד אחר להם הן עוד היום
 גדול כלומר אם שכירים אתם לא שלמתם
 פשלת היום ואם הנהמות שלכם אעפ"כ לא
 עת האסף המקנה ב"ר : (ח) לא נוכל
 להשקות לפי שהאבן גדולה וגללו זה מתורג'
 ויגדרון לפי שהוא לשון עתיד : (י) ויגש יעקב
 ויגל

עידן למיכנש בעיר אשקו ענא ואריה
 רעו : (ס) ויאמרו לא ניכול עד די
 יתבנשוין כל עדריא ויגדרון יתאבא
 מעל פוטא דבידא ויגשקי ענא :
 (ט) עוד דחוא מטליל עטהון ורחל
 אתת עם ענא די לאבוקא ארי רעיקא

דיא : (י) ויהי כר הוא יעקב רחל בת לבן אחיה אמו ואת צאן

באור

שרובים לאסוף המקנה הכיתה ולא ירשו עוד : (ח) לא נוכל , להשקות : יאספו , וכן
 וגללו , והשקינו המקנה , ת"א ויב"ע כלשון עתיד וכן פירש"י , ותהי' טובת תאוותם
 על ערבות בפעם הזאת , אבל אין הכרח לפרש כן , כי בטוב יתפרש שספרו לו כי זה דרכם
 כל הימים , והם ג"כ לשון ביטוי , וכן מתורגם כל"א : (ט) באה , מעליל , וכוא עבר ,
 ות"א ויב"ע , אתת , וכל"א (קאס) : כי רעה הוא , להגיד כי אין לבאן לבן רועה אחר
 זולתה כי לה לבדה מסר אציה העדר והיא לבדה רועה אתם כל הימים לא תלך בהם לאה
 אסותה כלל ולא היה ענינם כבנות יתרו שהיו שבע בנותיו כגן רועות כאחת כמו שאמר ותבאנה
 ותדלגו (שמות ב' י"ז) ואולי כעבור כי עיני לאה רבות היה השמש מתיק לה או כעבור שהיתה לאה
 גדולה ראו' לאיש חשש לה אציה , אבל יתרו נכבד במקומו וכהן הארץ ויראו מעשת אל בנותיו או
 שהי' לבן נמוע מחמת כי משפחת אברהם כשרה וטבעה ורחל היתה קטנה ואין לחוש לה וזה ענין
 ויעקב לרחל או הוא כדברי רבי אברהם כי באיקה בלמ"ד איננה נכה רק נשק איתה על
 ראשה או על כתפה (הרמב"ן) , ועיין מ"ש נ"ב תולדת (לעיל כ"ז כ"ח) : (י) ויגל , גם הוא מלשון
 וגללו שהוא ענין כבד , אלא שגללו גללו מהקל , ומלת ויגל מההפעיל , והנה הוא גלל את האבן
 לכדו

צֵאן לָבֵן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב
 וַיִּגְדַּל אֶת־הָאָבֶן כַּמַּעַל פִּי
 הַבְּאֵר וַיִּשְׁק אֶת־צֵאן לָבֵן אֲחִי
 אִמּוֹ: יֵא וַיִּשְׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשָּׂא
 אֶת־קִלּוֹ וַיִּבְדֵּל: יֵב וַיִּגְדַּל יַעֲקֹב
 לְרַחֵל כִּי אֲחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי
 בֵּן־דְּבָקָה הוּא וְחָרֵץ וְתַגְד
 לְאֲבִיהָ: יֵג וַיְהִי כַשְׂמֹעַ לָבֵן אֶת־
 שְׂמֹעַ יַעֲקֹב בֵּן־אֶחָתוֹ וַיִּרְץ
 לְקַרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹקֵלּוּ וַיִּגַּשְׁקֵלּוּ

ויביאהו

פיה לכנ"ז וינער מוטטער
 ברודערו: טראט יעקב הינצו,
 הוב דען שטיין פאן דער מינ
 דונג דעז ברונגעז. אונד
 טראנקטע דאן קלוינע פוה
 לכנ"ז וינער מוטטער כרו
 דערו: (יא) אונד יעקב קיסטע
 רחל: ערחוב וינע שטימטע,
 אונד ווינמע: (יב) אויך
 זאגטע יעקב דער רחל, דאס
 ער איהרעז פאטערז פער
 וואנדטער, נעהמליך רבקה'ן
 זאחן ויזא: זיא ליעף, אונד
 זאגטע עז איהרעס פאטער:
 (יג) אלו לבן ריא נאכריכט
 פאן וינעס שוועזטערזאנהע
 יעקב הארטע, ליעף ער איהם
 ענטגען, אומארטע איהן,
 קיסטע איהן, בראכטע

תרגום אונקלוס

צאן דלבו אחיקא דאמיה וקרוכ
 יעקב ויגדר יתאבנא מעל פוקא
 דבירא ואשקו יתאבנא דלבו
 אחיקא דאמיה: (יא) ויגשק יעקב
 לרחל וארים יתקליה וקכא: (יב) ותג
 יעקב לרחל ארי בראחת אבוקא
 הוא וארי פר רבקה הוא ורהטת
 ותיאת לאבוקא: (יג) ותנה כרשטע
 לבן ית שטע יעקב פר אחתיה ורהט
 לקרמותיה ונפיקליה וגישיקליה
 ואעליה

ר ש י

וגל כאלס שמעבר הפקק מעל פי גלויות
 להודיע עכסו גדול: (יא) ויבך לפי שפיה
 ברוח הקדש שאינה ככנסת עשו לקבורה ד"א
 לפי שכל בידים ריקניות אמר אליעזר עבד
 אבי אבא היו בידיו נומים ומיידים ומגלות
 ואני חין בידי כלום, לפי שדף אליפו בן עשו
 צמות אביו אחריו להרנו והשינו ולפי שגדל
 אליפו בחיקו של יצחק משך ידיו אמר לו מה
 אעשה למוי של אבא אמר לו יעקב טול מה
 שבידי והעני חסוב כמת: (יב) כי אחי אביה
 הוא קרוב לאביה כמו אנשים אחים אכזבו
 ומדרשו אס לרמזות הוא בא גס אחי אחיו
 ברמזות ואס אדם כשר הוא גס אחי בן רבקה
 אחותו הכשרה ותגד לאביה לפי שאמה מתה
 ולא הי' לה להגיד אלא לו: (יג) ויבך לקראתו
 כסנר

כאור

לכנ"ז מה שלא יכלו הרועים עד שיאספו כלם, ולהודיע גבורתו בא הכתוב: (יא) ויבך, לפי
 שזו מוחות שמה: (יב) ויגד יעקב לרחל, מאחר וטעמו וכבר הגיד יעקב לרסל ואחר כך
 וסק ורטיס כשוהו. (הראכ"ע), אבל ר"ע סבורטו כתב שהגיד לה כי אחי אביה הוא, להודיע
 שלא חטא בעוסר כשנשק אותה עכ"ר, ואין לנרד לפרש שהוא מאחר, וכן מתורגם בל"ס: כי
 אחי אביה הוא, קרובו: וכי בן רבקה הוא, הוכיח לה את רבקה, אף על פי שהיתה בלתי
 פדעת לרקל כדי שתגיד לאביה (ר"ע סבורטו): וחרץ וחגר לאביה, לשון רש"י חמה מתה
 כו ב 2 27 וכן

בראשית איהו אין זיון הויו :
אונר יעקב ערערהלטע רעם
לכן אללע ריזע בעגעכנהייט
טען : (יד) לכן שפראך צו
איהם , ווארליך ! הוא ביוט
מיון בין אינה מיון פלייש ,
(מיון נאדער אנפער וואנדר
טעה) : אלן ער טון זיינען
פאללען מאנאטלאנג בייז
איהם וואר : (טו) שפראך
לכן צו איהם , ווייל הוא מיון
פער וואנדרטער ביוט , זאלל
טענט הוא מיר דארום אום

ויביאתו אל ביתו ויספר ללכך
את כל הדברים האלה :
ויאמר לו קבן איה עצמו
ובשרי אתה וישב עמו חדש
ימים : טו ויאמר ללכך ליעקב
הביאתי אתה ועבדתי חנם
חגיגה לו מדה משפחה :

זאנט דיהנען ? עייגן מיר אן , וואו דיין לאהו זיין זאלל :

וללכך

רש"י

כסדר מיון הוא טען שהרי עבד הכית לא
לכתן בעשרה גמלים טעונים : ויחנק כאלו
ראה עמו כלום אמר שמה וקובים הביא והכנס
בתיקו : ויחנק לו אמר שמה מרגליות הביא
והס נפיו : ויספר ללכך מלא כל האל מתוך
אונס אחיו ושלקטו מוטו מוטו : (יד) אך עבמי
ובשרי יעשה חן ללחמסך הבית הכולל וזין
בידך כלים אלה מפני קורכה אטפל בך חדש
ימים וכן עשה ואף לא לתנס שהי' הועה נאמו :
(טו) הכי אחי אתה . לשון

הרגום אונקלוס

ואעלמה לביתה ואשתעי ללכך את
כל פתגמיה האלו : (יד) ואמר ליה
לכך ברם קריכי ובשרי את ויתב עמיה
ירח יומי : (טו) ואמר ללכך ליעקב
המדה את ותקלחני טען חנה לי
טה אגרה : וללכך

באור

וכן נבראשית דנה , ולפי פשוט לבשרי בואת קרובו ויביא אליו וכדכדו כי אחיה מה להחוס
תעשה לו , אבל רבקה הראת את אחיה התפסטיין אשר נתנו לה כמנהג הנערות (הקמ"ג)
(יג) את כל הרבדים האלה , להודיעו שלא בא אליו לנודך כמנהג אלה להמלט עתה (טז)
ואמו שלפיהו אל אחי משפחה : (יד) אך , ענינו לפעמי' לחשת הדבר כיון אך עמי כמה (שע"י)
מ"ג ח" , אך טעם לישראל (תהלים ע"ג א) , לכן יבאו אליו ודומיהם בתחלת הדברים , כל
הר"ק במשלים שרש אך , וכן מתרגם כל"א : עצמי ובשרי , כלומר קרובי , כי קרובו
של אדם כבשרו הוא , וכן ומכרך לא תמלס (ישעי' נ"ו) ולדעת ח"ד קבאשים שרש עמם
יהי' עמם כולל עמם ובשר , ובשר אומר הוא אפ"ל דבר , וכל ח"ד כנוי אל הגוף הכלול משניהם :
וענין מאדושה אך עבמי וגו' ויפה כוננת לנח אלו : וישב עמו חדש ימים , לדעת המתרגם
האשכנזי היה מחיבר לפסוק שלחמרו , ובעורו , וכפ"ש עמו חדש ימים , או אמר לכן ליעקב
וגו' : חדש ימים , מי' חדש שלם כי לא תמלס לנו החדש כי אסבוס שלם לא במקנה העם :
(טו) הכי אחי אתה , לשון תימה וכי בשניל אחי אתה תעבדני חנם : (רש"י) , וכן תרגמו
חנקלוס ויב"ע , וכן מתרגם כל"א , ועו"ש בפ' תולדת (בראשית כ"ג לו) : ועבדתי , ותעבדתי
ולשון הרמב"ן לא ספר הכתוב שרי' יעקב עבד חותן ויתכן כי יעשה שומר וספק את לאן לכן אחי'
איש לז יבא הכתן מידו כי בראשו את החל ברופיה הוא חמל עליהם בלא תשוב לרעות כחן ע"ד
וכי' הוא רועה חותן באהבתו וספק ומספר עוד למור כי לכן דבר בערונה אשר לו מתחלה כי

עליו ובשרו

טו וּלְלִבְךָ שְׁתִּי בְנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה
 לֵאלֹהֵי וְשֵׁם הַקְּטָנָה רַחֵל: יי וְעֵינַי
 לֵאלֹהֵי רַבּוֹת וְרַחֵל הִיִּתְהַ יִפְתֵּה
 הָאָרֶץ וַיִּפְרֵה מִרְאֵהָ: יג שְׁלִישִׁי
 יד וַיֵּאָהֲבֵהּ יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וַיֹּאמֶר
 אֲעֲבֹדָה שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרַחֵל בִּתְּךָ

(טו) נוֹן הָאֲטָמַע לְבָן צוֹוֹמֵי
 טֶאָבְטַעַר: דִּיא אֶלְטַעוֹטַע חַיִּים
 לֵאֵלֵה, אִיגֵר דִּיא יִיגְנוֹטַע רַחֵל:
 (יג) לֵאֵה'וּ אִיוִּגְעֵן וְאִרְעֵן
 בְּלֶאֲרַע: רַחֵל אֲבַעַר וְהָאָרֶץ
 שַׁעֲהֵן פֶּאָן בִּירֵלְהוֹנֵן, אִיוִּגֵר
 שַׁעֲהֵן פֶּאָן פֶּאָרְבַּע: (יג) יַעֲקֹב
 לִיבְטַע רַחֵל: אִוֵּגֵר שְׁפֶרְאָךְ,
 אִיךְ וְוִיל דִּיר זִיבְעֵן יֵאֲהַרַע
 דִּיהֵנְעֵן, אִוִּם דִּינַע יִיגְנוֹטַע
 טֶאָבְטַעַר

תרגום אונקלוס

רשי

(טו) וּלְלִבְךָ בְּרִיתוֹ בְּנֵי שְׁנַיִם רַבָּתָא לֵאֵה
 וְשְׁנַיִם וְעִירְתָא רַחֵל: (יג) וְעֵינַי לֵאֵה
 יֵאִו וְרַחֵל תּוֹת שְׁפִירָא בְּרִיָּא וַיֵּאָהֵב
 פֶּאָרְבַּע: (יג) וְרַחֵל יַעֲקֹב יִתְדַרְמֵל
 וַאֲמַר אֶפְלַחִיגֵר שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרַחֵל
 בְּרִיתָךְ זַעֲרִתָא

לְשׁוֹן תְּמִיחַ וְכִי בְּסִבִּיל שְׁאִי אִתְהַ תַּעֲבֹדְנִי
 חֲנֹס: זַעֲבֹדְנִי כְּמוֹ וְתַעֲבֹדְנִי, וְכֵן כָּל
 תִּיבָה שְׁהִיא לְשׁוֹן עֲבַר הוֹסִיף וַיִּבְרָאָהּ וְהִיא
 הוֹסֶפֶת הַתִּיבָה לְהַבָּא: (יג) רַבּוֹת שְׁהִיא
 סְנוּדָה לַעֲלוֹת גְּרָלוֹשׁל עֲשׂוֹ וְכִתְתָה שְׁהִיא
 הַכָּל אִוִּמְרִים שְׁנֵי בְנִים לְרַחֵלָה וְשְׁתֵּי בָּנִים
 לְלֵבָן הַגְּדוֹלָה לְגִדּוֹל וְהַקְּטָנָה לְקָטָן: וְתִיבָה הִיא
 גִּדְרַת הַפְּרִטְוִף לְשׁוֹן יִתְאַרְהוֹ בְּשֶׁרֶד (יִשְׁעִי מ'ד
 י'ג) קוֹב' פֶּאָשׁ בְּלַע'ז (בִּל' א רַעֲגֵל, גִּיהֶקֶל):
 מֵרֵאָה. הוּא זִיו קְלַמְתָּר: (יח) אֲעֲבֹדְךָ שִׁבְעַ שָׁנִים. הֵן יוֹמִים אֲחָדִים שְׁאִמְרָה לִי אֲשֶׁן
 וְשַׁבַּת עֲמֵו יוֹמִים אֲחָדִים (בְּרֵאשִׁית כ"ז מ'ד) וְתַדַּע שְׁכֵן הוּא שְׁהִי כְּתִיב וַיְהִי
 בְּעֵינָיו כִּימֵים אֲחָדִים: בְּרַחֵל בְּתֵךְ הַקְּטָנָה *
 כָּל

באור

הוא ויחמול עליו כאשר יחמול האדם על עצמו ועל בשרו וכאשר ראה שהי' יעקב מתעבדו
 מתפרנס מאשה ללבן אמר לו הכי אחי אתה ותעבדני חנם כי ודעתו כי מעתה תעבד אותי כי
 איש עוֹסֵר אֵתָה וְלֹא תִתְפַּרְסֵם מֵאֵל אֲחֵרִים וְגַם אֲנִי אֲנִי רֹכֵה שְׁתֵּיהֶן הַעֲבֹדָה אֲתַעֲבֹדְנִי בְּחֹנֶם
 בְּלֹא זְמִכּוּר שְׁלוּמָה וְהַגִּידָה לִי מִה תִּבְקַשׁ אֵתָה בְּמַשְׁכֹּרֶתְךָ וְאִתְּךָ, אִזּו הַכִּיר יַעֲקֹב דַּעְתּוֹ אֲמַר לוֹ
 שִׁעֲבֹד אֹתוֹ ו' שָׁנִים בְּרַחֵל וְהַעֲבֹדָה מִן הַסֵּתֶם הִיא מֵרַעַךְ הַנֶּאֱחָן כִּי לֵה הִיִּן גְּרוּכִים וְבֵה הִיִּן
 מִדְּבָרִים עִבְדִּי: מִשְׁבַּרְחֶךָ, הַנִּמְרָד מִשְׁפָּרֵת נִפְלֵם מִקְּבָרָת, מִתְּבַבְּתָה לְבָנִים (שְׁעֵת ה'י'
 ח'), מִשְׁפָּטֵי יִשְׁתַּנָּה הַחֹלֶם לְשׁוֹרֶךְ
 ל'ל'ו), וְהִנֵּה הַפְּעַל בְּכַח הַשֵּׁם כְּהֵוֹן נַעֲבָרִי, וְשַׁעֲרוֹ מִה יְהִי מִשְׁכַּרְתְּךָ, וְכֵן
 מִתּוֹרַת בִּל'א: (טו) וּלְלִבְךָ שְׁתִּי בְנוֹת, הַפְּסִיק הַכְּתוּב בֹּהֶ קוֹדֶם תְּשׁוּבָת דְּבָרָיו שֶׁל יַעֲקֹב, לִפְי
 שְׁהִיא הַקְּדוּמָה לְתַאֲבֹתוֹ, שְׁהִי לוֹ שְׁתֵּי בְנוֹת וְהַקְּטָנָה מֵבֵאֵה חֵן בְּשִׁיבוֹ לְכֵן בָּקַשׁ אֵת הַקְּטָנָה:
 (יז) רַבּוֹת, כְּמַשְׁמַעוֹ מוֹרָה עַל חוֹלְשַׁת הַעֵינַיִם, כְּאֲשֶׁר בָּאֵר הַיִּתְרָגֶם הַאֲשַׁכְּנִי, וְהַרְשָׁבִים
 מִכֶּרֶם בְּהַסֵּךְ, ח'ל רַבּוֹת כְּאוֹת וּרְשׁ בְּלַע'ז וְהוּא לוֹעֲרָשׁ (אֶפְעֵן, פֶּרִיָּוִא בִּל'א), וְכֹלֵה
 שְׁעִיבָה כְּאוֹת אֵין כָּל גּוֹפָה פֶּרִיךְ בְּדִיקָה, וְעֵינַיִם שְׁחֹרֹת אֵינֵן רַבּוֹת כְּלַבְנִים עִבְדִּי, וְכֵן
 ת'א וְעֵינַי לֵאלֹהֵי יִאִיִן, וְאוֹלַם אֵין מַשְׁמַעֵת הַעֵשֶׂךְ הַכְּתוּב מִכִּסִּים כֹּהֶ: יִפַּח הָאָרֶץ, עַל גִּדְרַת
 הַפְּנִים וְשֶׁאֵר הַאִיבָרִים כְּמוֹ דְּסִים הַחוּטִים וְהַמְּלֵחָה וְהַלְחִיִּים אֲשֶׁר הִם בְּעֶרְךָ הַשָּׁוִי וְהַמְּנִיעֵ
 וְכֵן קוֹמַת הַגּוֹף כְּמוֹ וְכַמְּחֹנֶה יִתְאַרְהוֹ (יִשְׁעִי מ'ד י'ג), וְכִתְבֵּן רִשִׁי קוֹנְסָא'שׁ בְּלַע'ז, וְכֵן אֵל
 (רַעֲגֵל, גִּיהֶקֶל): יוֹפַת מֵרֵאָה, הוּא זִיו קְלַמְתָּר, וְכַנְעַן הַעוֹר שְׁהִי לְבָן גַּם וְאֲדוּס וְהַשַּׁעֲר
 שְׁחֹר, כִּי אֲמַנְסֵם הַנְּנַע הוּא מוֹשֵׁג לְחֹסֶם הַרְאוֹת לְכַד: (יח) בְּרַחֵל, נַעֲבֹד רַחֵל, וְכֵן תִּרְגַּם
 יב"ב

טאָסטער רחל: (יט) לבן שפראך, בעסער איזט עו, איך געבע זיא דיר, אלז איינעם אנדערן: כל ייבע ביא מיר! (כ) דארויף דיהג טע יעקב זיבען יאהרע אום רחל: זיא ווארען אבער אין זיינען אייגען, וזיא אייגעלנע טאגע, זא זעהר ליבטע ער זיא: (כא) יעקב שפראך צו לבן, גיב מיר נומעהר מיינע פרויא, דען מיינע צייט איזט הערום: דאס איך איהר ביא וואהנע: (כב) לבן פער זאמעלטע אללע לייטע דען ארטו, אונד טאָסטע זיין גאטנעבאָטה: (כג) דען אבענדו, נאם ער זיינע טאָסטער לאה, פיהרטע זיא צו איהם: אונד יעקב וואהנטע איהר ביא: (כד) לבן נאָב איהר זיינע טאָגד זלפה: געהמליך

הַקְטַנָּה: יט וַיֹּאמֶר לָבֵן מִיב תְּהִי אִתְּהֶלֶךְ מִהֵתִי אִתְּהִי לְאִישׁ אַחֵר שְׁבַח עַמּוּדֵי: כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִי בְּעֵינָיו כִּימִים אַחֲרִים בְּאַהֲבַתּוֹ אֶתְּהִי: כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבֵן הֲבֵה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מְלֹאֵימִי וְאִבּוֹאָה אֵלֶיהָ: כב וַיֹּאסֶף לָבֵן אֶת־כָּל־אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ: כג וַיְהִי בְּעָרֵב וַיִּקַּח אֶת־לָאָה בָּתּוֹ וַיִּבְאֶר אֶתְּהִי וַיִּבְאֶר אֵלֶיהָ: כד וַיִּתֵּן לָבֵן לָהּ אֶת־זֹלְפָה שפחתו

ר ש י

תרגום אונקלוס

כל הסימני' הללו למה לפי שידוע ש זהו רחל אשר לו אשנדך ברחל ושמה תאמר רחל אחרת מן השוק ת'ל בתך ושמה תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל תלמוד למען הקטנה ואף על פי כן לא הועיל שהרי רימיה: (כא) מלאו ימי' שאמרה לי אמי ועוד מלאו ימי שהרי אבי בן פ' ד שנה הב ויתאָתְּתִי אָרִי שְׁלִיטוֹ יוֹטֵר־פּוֹלְחָנִי וְאֶעֱזֹב לְוָתָהּ: (כב) וְכַנְשׁ לָבֵן יִתֵּן בְּלִדְאֲנָשֵׁי אֶתְּרָא וְעַבְדַּר מִשְׁמִינָא: (כג) וְהָיוּ בְּרַמְשָׁא וּדְבַר יִתְּלָאָה כְּרַמְיָה וְאֶעֱיֹל יָתָה לְוָתָהּ וְעָאֵל לְוָתָהּ: (כד) וַיְהִי לָבֵן לָהּ יִתְּזֹלְפָה אִמְתִּיהָ

זעירתא: (יט) וַיֹּאמֶר לָבֵן טִב דְּאָמֵן יָתָה לָךְ מְדָאָמֵן יָתָה לְגַבְרֵי אֲוִתְרוֹ מִיב עָמִי: (כ) וּפְלַח יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִין וְהָיוּ בְּעֵינָיו בְּיִזְמִין וְעֵרִין בְּרַחֲמִים יָתָה: (כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לָבֵן הֲבֵה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מְלֹאֵימִי וְאִבּוֹאָה אֵלֶיהָ: (כב) וַיֹּאסֶף לָבֵן יִתֵּן בְּלִדְאֲנָשֵׁי אֶתְּרָא וְעַבְדַּר מִשְׁמִינָא: (כג) וְהָיוּ בְּרַמְשָׁא וּדְבַר יִתְּלָאָה כְּרַמְיָה וְאֶעֱיֹל יָתָה לְוָתָהּ וְעָאֵל לְוָתָהּ: (כד) וַיְהִי לָבֵן לָהּ יִתְּזֹלְפָה אִמְתִּיהָ

ב א ו ר

יב'ע, בגין רחל: (כ) כימים אחרים, כלומר היו נשיכו כימים מעטים, ולפי שאחד מיעוט המספר יכנו הדבר המועט באחד: באהבתו, מקור עם תוספת ה"א, וכשתנה ה"א לתי"ז בכתיב, אז הוא עם במקום המקור, ושעורו נעבור אהבו אותה: (כא) כי מלאו ימי, פשוטו כתרגומו של אנקלוס, ארי שליטו יומי פולחני, וכן תרגם יב'ע, וכן אתורגם בל"א, והם שבע שנים שעבדתך: (כב) ויהן לבן לה, וסחר ועשרה ללאה בתו, ולכן הוסיף המתרגם האשכנזי

ויצא כמ

שפחתו ללאה בתו שפחה :
כה ויהי בבקר והנה הוא לאה
ויאמר אל לבן מה זאת עשית
לי הלא ברחל עבדתי עמך
ולמה רמיתני : כי ויאמר לבן
לא יעשה כן במקומנו לתת
הצעירה לפני הבכירה : כי מלא

שבע

תרגום אונקלוס

אמתיה ללאה ברתיה לאמהו :
(כ) והנה בצפרא והא תיא לאה
ואמר ללבן מהדא עבדת לי הלא
ברחל פלחית עמך ולמא שקדת כי :
(ג) ואמר לבן לא יתעביד כן
באתרנא למיתן ועירתא קדם רבתא :
(ד) אשלים שבועתא

תרגום אשכנזי ריד

נעהמליך וינער טאצטער
לאה, צור מאגד : (כה) אלו
דער מארגען קאם, ויהע, וא
וואר עו לאה : דא שפראך
ער צו לבן, וואו האזט דוא
מיד געטחאן? האכע איך דיר
ניכט אום רחל געדיהנט?
ווארום האזט דוא מיד דען
בעטראגען? : (כו) לבן
שפראך, אן אינוערם ארטע
פפלעגט עו ניכט צו נשעהען :
דאס מאן דיא יינגוטע פאר
דער אלטעווען אזויגעבע :
(כו) האלטע דיא

רש"י

סנה ואימתי אעמיד שנים עשר שבטים חיה
שנאמר ואנוחה אליה והלא קל שבקלים איט
אומר כך הלא להוליד תולדות אמר כן :
(כה) ויהי בבקר והנה היא לאה אכל בלילה
לא היתה לאה לסי שמשר יעקב סימנים לרחל
וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמר עכשו
תכלם אסותי עמדה ומסר לה אמתן סימנים :
(כו) מלא שבע זאת דביק הוא שהרי נקוד
בחסף שבע של זאת והן שבעת ימי המשתה
בגמרא

באור

אשכנזי (נעהמליך) : (כה) והנה היא לאה, ענינו, והנה טרע לו שהיא לאה, או
ורא והנה היא לאה, וכן תרגם יב"ע, ואסתכל בה והא היא לאה, וכן מתרגם כל"א,
ותם הרש"ס בדבר שלא טרע תחלה אמר והנה, וכן והנה חטום (בראשית מ"א ו')
ע"ל : (כו) לא יעשה כן במקומו, כי לא יחזיקו אנשי המקום לעשות כן כי כבלה
הוא חבלם, (הרמב"ן וכ"כ ר"ע ספורט) : לחת, לאיש : מלא שבע זאת, אין מלת זאת
תאר לשבע, כי השי"ן של שבע בשא להורות שהיא סניך ולא יסניך השם אל התאר שאחריו,
ועד ששבע לשון זכר הוא כמו שבעה שבעת (דברים י"ו ט'), שבע אחד (דניאל ט' כ"ז), והי'
ל"ל שבע זה, ולכן פי' רש"י והרש"ס והרמב"ן והראב"ע שאלת זאת חזרת על לאה, שבע של
זאת, וכן ת"ח, שבעתא דדא, וכן תרגם יב"ע והמתרגם האשכנזי, ורש"י מפרש שבע
מלשון שבעה, שתי"ל כלע"ז, והוא השם המופשט מן שבעה כאומר כל"א (ויבטעלינג), והנה
ענין מלת מלא, אין כוונתה כענין מלאו ימי, כי כבר מלאו ימי עבודתו, רק הכוונה על שבע'
ימי המשתה, כי אולי נהנו בהם נכבדי האומות מימי קדם כענין באבילות דכתיב ויעש לאביו
אכל שבעת ימים (לקמן כ"י), והרמב"ן מפרש גם זה על השלמת העבודה, מלא שבע
השניה של לאה זאת, ע"ש שפרש"י בב' אופנים, ולא רגיתי להאריך : ונתנה יך, ל' רבים
כש נרדה ובלה עם (שם י"א ו'), וכשרפה (שם ג'), אף זה לשון ונתן, זה פי' רש"י (והי'
עמיד למדברים מנכין הקל בתוספת ה"א האמתי'ו בסוף) ולא אמר לעה יתפס היחיד לשון
רבים אולי ישוב שהוא דרך הנכבדים כלשון הקדש במאמר אחרים ור"ל אמר בבאן שהוא
כפעל

שבע זאת ונתנה לך גם את
 זאת בעבדה אשר תעבד עמדי
 עוד שבע שנים אחרות
 כח ויעש יעקב בן וימלא שבע
 זאת ויתן לו את רחל בתו לו
 לאשה: כט ויתן לבן לרחל בתו
 את בלהה שפחתו לה לשפחה:
 ויבא גם אל רחל ויאבה גם
 את רחל מלאה ויעבד עמו

דיא האלעוויטוואלע טוט
 דיוער אויז: וא זאלוט רוא
 אויך דיוע בעקאטמען, פיר
 דען דיהנוט, דען רוא ביא
 מיר נאך ויבען אנדרע יאהרע
 דיהגען זאלוט: (כח) יעקב
 טהאט אלזא, ער היילט
 געהמליך דיא האלעוויטוואלע
 דער לאה אויז: דא גאב איהם
 לבן ווינע טאכטער רחל צור
 פרויא: (כט) לבן גאב ווינער
 טאכטער רחל ווינע מאגד
 בלהה צור מאגד: (ל) יעקב
 קאם אויך צור רחל, האטטע
 אבער רחל ליבער אלז לאה:
 אונד דיהנטע ביא איהם

נאך

תרגום אונקלוס

שבעתא דא ונתו לך אף יתדא
 בפולחנא התפלה עמי עוד שבע
 שני אחרתין: (כח) ועבד יעקב בן
 ואשלים שבעתא דרא ויהי ליה יתדחל ברתיא ליה לאנתו: (כט) ויהי
 לבן לרחל כרתיא יתבלהה אמתיה לה לאקחו: (ל) ועאל אף לנות רחל
 ורחל אף ית רחל מלאה ופלה עמיה

רשי
 בנחמא ורומלעית במועד קטן: ונתנה לך
 ל' רביס יכוו נרדס ובבלס ובפרסה (בראשית
 י"א) אף זה לשון ונתן: גם את זאת ימיד לחס'

באור

כפעל (והוא עבר לנקבה נסתרת) והו' השיב לעמוד ופירוש ונתתן לך, והנכון צעני כי
 דברי לבן בצרמה אמר ליעקב לא יעשה כן במקומו כי לא יניחיהו אנשי העוקים לעשות כן
 כי נבלה הוא אנלס אבל תמלא שבע זאת ונתן לך לבי וכל אנשי העוקים גם את זאת סבלט
 נסבים בדבר ונעשה לך כבוד ונשתה באשר עשיתן בראשונה (הרעבן), והדב' ס משרש
 שהוא מלשון כפעל, אבל אנקלוס ויכ"ע שתרשו, ונתן, כוונתם כפי' רש"י, כי בנין כפעל,
 משרש זה דרכס לתרגם בהתפעל משרש יהב, והי' להם לתרגם, ויתייבב, אבל בנין הקל
 משרש נתן דרכס לתרגם העבר משרש יהב, והעתיד משרש נתן, הכה זאת חקרטה היטיב
 ואין בו ספק כלל, והמתרגם האשכנזי תרגם כפי' הסוגיא וזך להכריע מוטו א' מנ'
 הפירושים: גם את זאת, מיד לאחר שבעת ימי הנשתיב: בעבדה, כשניל העבודה:
 אשר תעבד עמדי, אחר נישואי רחל: עוד שבע שנים אחרות, כדכתיב ויהי כאשר
 ילדה רחל את יוסף ואחר יעקב אל לבן שלחני וגו' כי עכשו הסלשו חרבע עשרה שנה נשתי
 בנתיך: (כט) את בלהה שפחתו, להיות לה לשפחה: (ל) ויאבה גם את רחל, וגם
 אהבה יותר מלאה כשיור נח אליה וגם אהבה, רוב גם השוכים כן בתורה, וכן וברכתס
 גם אתי (שמות י"ב ל"ג), גם תברכו אותי, וכן גם אתמה הרגתי (במדבר כ"ג ל"ג),
 הכה

עוד שבע שנים אחרות: לא וירא
יהוה כי שנואה לאה ויפתח
את בהמה ורחל עקרה:
לג ותהר לאה ותלד בן ותקרא
שמו ראובן כי אמרה כי ראה
יהוה בעיני כי עתה יאהבני
איש: לג ותהר עוד ותלד בן
והאמר כי שמע יהוה כי
שנואה אנכי ויתקל גס את-
זה ותקרא שמו שמעון: לד ותהר
עוד ותלד בן והאמר עתה

הפעם

תרגום אונקלוס

עוד שבע שנים אחרתיו: (לג) וחזא
י ארי שנואתה לאה ויהב לה ערוי
ורחל עקרא: (לג) ועריאת לאה
וילידת בר וקרת שטיה ראובן ארי
אשרת ארי גליהקדם יי עולבוני ארי
לשו ורחמני בעלי: (לג) ועריאת עוד
וילידת בר ואשרת ארי שטיה קדם יי
ארי שנואתא אגא ויהב לי ארי תדיו וקרת שטיה שמעון: (לד) ועריאת
עוד וילידת בר ואשרת הקא

באור

נאך פערנער זיבען יאָר:
(לג) אַלז דער עוויגע זאָהע,
דאָס ר' אַה געהאַסט וואָר,
עפניטע ער איהרע באַרמוט:
טער: רחל אַכער וואָר און
פֿרונטבאַר: (לג) לאַה וואָרד
שוואַנגער, אונד געבאָרד
אַיינען זאָהן, דווען נענטע
זיאַ ראובן: דען זיאַ שפראַך,
דער עוויגע האָט מיין עלענד
אַן געזעהען, אונד נון מעהר
ווירד מיין מאַן מיך ליבען:
(לג) זיאַ וואָרד אַכערמאַל
שוואַנגער, אונד געבאָרד
אַיינען זאָהן, אונד שפראַך,
ווייל דער עוויגע געהאַרט,
דאָס איך געהאַסט בין, זאָ
גאַכ ער מיר אויך דווען: אונד
נענטע איהן שמעון: (לד) זיאַ

מיון

רש"י

ו' ימי העשת' ותעבד לאחר נשואיה: (לג) שבע
שנים אחרות: אחרות הקיץ לראשונות מה
ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה ואף
על פי שברמזות כל עליו: (לג) ותקרא שם
ראובן: רבפיט פירשו אמרה ראו עיה בין בני
לכן קמי שמכר הבכורה ליעקב חיה לא זכרה
ליוסף ולא ערער עליו ולא עוד אלא
ערער עליו אלא שנקא להויתו יין הנור:
הפעם

ארי שנואתא אגא ויהב לי ארי תדיו וקרת שטיה שמעון: (לד) ועריאת
זמנא

הנה לחזתי רגלך ונעשיתם שמי ופסס גם עדיון היותי הורג אותך: (הרשב"ם): (לא) כי
שנואה לאה, לא היס שינה אותה אלא לפי שהיה אוהב את רחל יותר קרא לאה שנואה
בלייור כנגד אהבתה של רחל היתה שנואה וכן האמת אהובה והאמת שנואה (דברים כ"א
ט"ו), ולפי שהיתה נושה בדבר, ראה אלהים את עניה, ועיין עוד בפ' הרמב"ן: ורחל
עקרה, נשארה עקרה כמו שהיתה, וכשכיל שכתוב לפסטי שאמרה ליעקב הנה לי בניס
במובן: (לג) יאהבני, כאחותי ובה הסתח תחת הנזירי, והראוי יאהבני, כמו סן מדבקני
(בראשית

הפעם ילוה אישי אלי כירידתי
 לו שלשה בנים על-בן קרא
 שמו רוי: לו ותהר עוד ותלד
 בן ותאמר הפעם אודה את-
 יהוה על-בן קראה שמו יהודה
 ותעמד מלדת: ל א ותרי
 רחל כי לאילדה ליעקב ותקנא
 רחל באהתה ותאמר אלי יעקב
 חבדלי בנים ואם-אין כחה

מין סאן מיר פֿערבונדען
 ווערדען, דען איד האבע
 איהם דרייא זאָהנע געכאַה-
 רען: דאָרדער נענגטע מאָן
 איהן לוי: (לה) ויאָרד
 פֿערנער שוואַנגער, אונד
 געכאַהר אַיינען זאָהן, דאָ
 שפראַך ויא, נון וויל אַך דעם
 עוויגען דאַנקען, דאָרום
 נענגטע ויא איהן יהודה:
 זאָדען הילט ויא איין מיט
 געכאַהרען:

ל (א) אלו רחל זאָהע, דאָס
 זיא דעם יעקב קיינע
 קינדער געכאַהרען, דאָ בע-
 גיידעטע רחל איהרע שווע-
 טער: אונד שפראַך צו יעקב,

רש"י

תרגום אונקלוס

זטנא יתחברדלי בעלי ארי-ילדות
 ליה תלתא בגין על-בן קרא-שמייה
 לוי: (לה) ועדיאָת עוד וירידת בר
 ואַפֿרת הדא זטנא אודי קדסדי על-
 בן קרת שמייה יהודה וקמת מלטיילר:
 ל (א) וחות רחל ארי לא ילדות
 ליעקב וקניאָת רחל באַתתה
 ואַפֿרת ליעקב חבדלי בגין ואם-לא

(לד) הפעם ילוה אישי לפי שהאשה
 כניחת היו וודעו ש"כ שבטים יוצאים מיעקב
 וד' נשים ישא אונר' מעתה אין לו פתחון פה
 עלי שהרי בטלתי כל חלקי בני: על כן כל
 מי שאמר בו על כן מרובה באוכלוסין חן
 מלי שהארון היה עכלה בהם: קרא שמו
 לוי. בכלם כתיב ותקרא זה כתב בו קרא ויש
 מדרש אגדה באלה הדברי רבה שלח הקב"ה
 גברואל והביאו לפניו וקרא לו שם זה וכתן לו
 כ"ד מתנות כהונה ועל שם שלחו כמתנות
 קראו לו: (לה) הפעם אודי. שנטלתי יותר
 מחלקי מעתה יש לי להודות:

ל (א) ותקנא רחל. קנאה במעשה העובי
 אמרה אלולי שדקה ממני לא זכתה לבנים: הנה לי ובי קך עשה אביך לחקך
 והלא

באור

(בראשית י"ט י"ט), הבדל יבדילני (ישעי' כ"ג'): (לד) ילוה, לשון חסוד, יתחבר אלי
 בעלי: על בן קרא שמו לוי, הקורא, ורשעים כתב יש למר שיעקב קרא לו שם עב"ל,
 ולפי ששפט הלשון שהתחיל ותאמר עתה הפעם, ראוי לכתוב קראה ולכן דרשו חכמים טוב
 ועיין בב"ר: (לה) הפעם אודה, לשון הראשונה כמעט הפעם הזאת חזר שם לי ארבעה
 בנים חודה השם כי לא חשוד להיות לי עוד כאומר אודה את השם שנתן לי כל זה ויספיק לי
 על כן עמדה מלדת עב"ל: והעמך מלדת, פסקה:
 ל (א) הבנה לי בנים ואם אין טחה אנכי, על דרך הפשט חמרה רחל ליעקב שיתן לה
 בנים ובחמת דעתה לאמר שיתפלל עליה עד שיתן לה בנים על כל פנים, ואם אין תועת
 בבער